

Talált tárgyak

Az állambiztonsági iratok különleges mellékletei

A Történeti Levéltár iratai között vannak olyan dossziék, amelyek nemcsak papíralapú dokumentumokat, fényképeket vagy röplapokat, hanem tárgyakat is tartalmaznak. Ezek különféle okokból kerültek a dossziékba: némelyiket az állambiztonsági szervek bűnjelként foglalták le egy-egy vizsgálati eljárás során, más tárgyakat az operatív munka során csatoltak a dossziéhoz. Ez utóbbi körbe tartoznak például a jeltárgyak, illetve azok a tárgyak, amelyeket technikai vizsgálatnak vetettek alá (ilyenek pl. a titkosírás-előhívó pasztillák, vagy egyes falfirkálásos ügyekben vett festékminták).

Noha ezek a tárgyak szorosan kapcsolódnak az adott dossziéhoz, annak mellékletét képezik, a levéltár munkatársai állományvédelmi okokból évek óta elkülönítetten kezelik és külön is nyilvántartásba veszik. Jelenleg közel félszáz ilyen tárgyat őrzünk, melyek közül néhány érdekesebbet mutatok be az alábbiakban.

Jeltárgyak

Mint minden állam hírszerző szerve, a Magyar Népköztársaságé is fokozott figyelmet fordított az ügynöki beszerzésre, a külföldön történő kapcsolatfelvétel és a hálózati személlyel való összeköttetés titkosságára.

A BM III/I. Csoportfőnökség és elődei által Magyarországon beszervezett, majd külföldre telepített ügynököket a beszerzést végző operatív tiszt alaposan kiképezte a külföldi személyes találkozók során követendő magatartásra, a konspirációs szabályok betartására.¹

A kapcsolatfelvétel kötelezően előírt eleme volt a jelszó (vagy jelmondat) és a jeltárgy használata, hiszen nem ugyanaz az operatív tiszt vette fel külföldön a kapcsolatot az ügynökkel, aki Magyarországon beszervezte.

A jeltárgy az *Állambiztonsági Értelmező Kéziszótár*² meghatározása szerint „a titkos kapcsolat igazolására, a jelszó megerősítésére szolgáló ismertetőjel; például kettévágott fénykép, két, azonos ritka tárgy stb.”. A jeltárgy tehát kisméretű, egyedi emlék- vagy használati tárgy volt, felmutatása csak a jelszóval, illetve jelmondatdal együtt számított érvényesnek. Az operatív tiszt és a hálózati személy általában a külföldi munkára való felkészülés vagy különleges helyzetekre (pl. háború) való kiképzés során (a konspiráció erősítésére) határozták meg a jelszót és a jeltárgyat. Az ügynök alapos kioktatásban részesült arról, hogy a megbeszélt jelszót pontosan mondó és a tárgyat felmutató emberről higgye csak el, hogy a magyar állambiztonsági szervek embere, hozzá viszont azután legyen teljes bizalommal.

Egy-egy jeltárgy fennmaradt a Levéltár őrizetében lévő dossziékban. Ezekből mutatok be néhányat a következőkben.

1.

ÁBTL 3.2.1. Bt-138

A katicabogarat ábrázoló medál egykori tulajdonosa a „Sugár” fedőnéven szervezett ügynök volt.³ A Rózsaszigeti Kálmán színiiskolájában végzett színész- és táncosnőt édesanyjával együtt 1951-ben azzal az indokkal telepítették ki Budapestről a Békés megyei Gerendásra, hogy – 1944-ben munkaszolgálatosként elhunyt – férje korábban nagykereskedő volt.⁴

A kitelepítés valódi oka az volt, hogy a nő egy, a budapesti követségen dolgozó svéd diplomata menyasszonya volt, és ez zavarta a magyar állambiztonsági szervek tevékenységét.

A táncosnő a kitelepítés alóli mentesülés reményében maga ajánlotta fel szolgálatait az ÁVH-nak, amelyet az el is fogadott: 1951-ben szervezte be az ÁVH I/3. Osztálya, természetesen azzal a céllal, hogy információkat adjon vőlegényéről és általában a budapesti svéd követségről. Noha önként ajánkozott, szervezése során megfenyegették, hogy erkölcsstelen életmódja – a bárókban is fellépő színésznő gyanúsítottként tett vallomása szerint több diplomatával is kapcsolatba került a korábbi években – teljes jogalapot ad internálására.

„Sugár” még abban az évben férjhez ment vőlegényéhez, akit emiatt vissza is rendelték Svédországba. Így döntés született az ügynök útlevélkérelmének megadásáról, és megkezdődött felkészítése is a külföldi „munkára”. Ekkor állapotok meg a jelszóban. Megszólítás: „A Sanghaj Báról a dobos üdvözlí!” Válasz: „Nekem már semmi kapcsolatam nincs vele.”⁵ Az ügynök írásban is rögzítve az ÁVH-nak „ajándékozta” a katicabogaras emléktárgyat, és ígéretet tett: „Ha adott esetben katica bogárral bárhol és bármikor valaki nálam jelentkezne, azonnal rendelkezésére állok és minden kérdésére tőlem telhetőleg kimerítő választ fogok adni.”

„Sugár” 1952 februárjában el is hagyta az országot, így az ÁVH VIII. Főosztálya vette át tartását. Férjét 1952 májusában Prágába helyezték. Az odautazó Sas László államvédelmi főhadnagy, az ÁVH VIII/3-b. alosztályának vezetője vette fel vele a kapcsolatot a megbeszélte jelszó segítségével, a jeltárgy felmutatásáról azonban nincs szó az iratokban. A katicabogaras medál egy új jelszó képében jelent meg, amelyet Sas áv. főhadnagy akadályoztatása esetére beszéltek meg: „Az otthoniak és a kis Katica üdvözlí. Már vártam az üzenetet, jó róluk hallani.” Abban az esetben azonban, ha férjét váratlanul áthelyeznék, a régi jelszó és a katicabogár lett volna ismét a kapcsolatfelvételi mód. Férjét 1952 novemberében feketézés miatt visszarendelték Stockholmba, „Sugár” fedőnevű ügynököt pedig kizárták a hálózathoz azzal az indokkal, hogy nincs lehetősége értékes adatok szerzésére, és hajlandóságot sem mutat a munkára: „Egy prostituált nő, így semmi erkölcsi alap nincs arra, hogy munkára tudjuk bírni” – írta róla kedvesen Sas áv. főhadnagy.

2.

ÁBTL 3.2.1. Bt-862/2.

A kis, négyzet alakú, „Mariarell – Unter Deinem Schutz – St. Antonius” feliratú jeltárgyat a hosszú működése alatt több fedőnevet is használó („Kékcsíkos Sándor”, „Kövi Dénes”, „Maday”, majd „Sampson Frank”) ügynökkel való kapcsolat megteremtésére használták.⁶

„Kövi” a Nemzeti Parasztpárt tagjaként 1946-ban Zala vármegye főispánja, parlamenti képviselő, 1947-ben pénzügyi államtitkár és a Magyar Országos Szövetkezeti Központ vezérigazgatója volt. Gazdasági bűncselekmények vádjával 1948–49-ben internálták, majd a Legfelsőbb Bíróság népellenes büntett vádjával másfél évi börtönbüntetésre ítélte. A börtönben szervezték be 1951-ben,⁷ s ennek fejében szabadlábba is került. Miután „Kövi” nemcsak hazai, hanem széles körű külföldi – elsősorban Ausztriában élő magyar emigráns – kapcsolatokkal is rendelkezett, 1953-ban a BM II/4 Osztálya megkezdte kiképzését, és 1954-ben embercsempészesi módszerekkel ki is telepítették Ausztriába. A tevékenységéről szóló értékelő jelentések szerint igen eredményes munkát végzett elsősorban a Magyar Harcosok Bajtársi Közössége (MHBK), de más emigráns szervezetek felderítésében is. 1962-től más ügynökök jelentéseiből világossá vált a magyar állambiztonsági szervek számára, hogy az ekkor „Sampson Frank” fedőnevet viselő hálózati személy dekonspirálódott, így a BM II/3-B alosztálya 1962 májusában megszakította vele a kapcsolatot. A vele együttműködő operatív tiszt és az ügynök ekkor állapotok meg abban, hogy ha mégis szükségesnek tartják további foglalkoztatását, egy badeni képeslapon fogják találkozóra hívni, s a megbeszélte jelszó (Kérdés: „Bocsánatot kérek, nem Kaposváron találkoztunk?” Válasz: „Lehetséges, de hirtelen nem emlékszem Önre.”) mellett a kapcsolatfelvevőnek meg kell mutatni a jeltárgyat, a mariarelli emlékkártyát. A kapcsolatot a megbeszélte módon 1964-ben fel is vették, és kisebb-nagyobb megszakításokkal 1979-ig tartották is vele.

3.

ÁBTL 3.2.1. Bt-940/2.

Az L. Gy. monogramot viselő Mofém Meteor márkájú öngyújtó az „Ottó” (majd „Lócsei Béla”, végül „Franz Leitner”) fedőnevű ügynökkel való kapcsolatfelvételt szolgáltatta.⁸ A banktisztviselő, de újságírással is foglalkozó ügynök a felszabadulás után önként ajánlotta fel szolgálatait a politikai rendőrségnek.

Valószínűleg így kívánta „jóvátenni”, hogy 1925-től 1944-ig kapcsolatban állt a horthysta politikai rendőrséggel, feladata a legitimisták megfigyelése, Habsburg Ottó ellenőrzése volt. 1951-ben a Grósz-perben „lelepleződött” korábbi tevékenysége, ezért 1951-ben internálták, és ekkor is hálózati személyként használták fel. 1953-ban amnesztiával szabadult, ettől kezdve a BM II/3-d alosztály foglalkoztatta. Feladata rendőrök, írók, újságírók megfigyelése volt. A Politikai Nyomozó Főosztály II/3. Osztálya 1957-ben vette fel vele a kapcsolatot, és az emigráns körökön belüli ismeretsége miatt Franciaországba telepítette az ottani magyar szervezetek ellenőrzésére, híryananyagok szerzésére.

A kitelepítése utáni kapcsolatfelvétel konspirációjának biztosítására csak jelszóban állapodtak meg: Kérdés: „*Mondja kérem, járt Ön Budapesten lóversenyre?*” Válasz: „*Nem kérem, a feleségem dolgozott ott.*” „Ottó” felesége valóban az ügynökön dolgozott.

1961 őszén megkezdtek az ügynök kiképzését egy esetleges rendkívüli helyzetre. Ez a harmadik világháború kitörése esetén bevezetendő mozgósítást, az állambiztonsági szervek harckészültségbe helyezését jelentette („M” terv vagy „M3”), és valószínűleg a berlini fal felépítése, később a kubai válság miatt fokozódó nemzetközi helyzet tette sürgőssé. Ennek feltétele volt, hogy a hálózati személy rendkívül megbízható legyen. A kiképzés keretében az ekkor már „Franz Leitner” fedőnévre hallgató ügynököt komolyabb hírszerzési ismeretekre is oktatták (tárgypostaládák használatára, vegyi indigóval történő írásra), valamint fokozottan konspiratív kapcsolattartásra rendkívüli helyzet esetén. Ekkor állapodtak meg a jeltárgy alkalmazásában is.

Erre azonban nem került sor. „Franz Leitner” 1967 áprilisában hosszabb betegség után egy franciaországi szanatóriumban halt meg. Halála után a magyar állambiztonsági szervek azt állapították meg, hogy az ügynök hagyatékában maradt öngyújtó jeltárgy nem kelthet gyanút egy esetleges rendőri ellenőrzés alkalmával.

4.

ÁBTL 3.2.1. Bt-91.

Az 1928-as párizsi egyetemi játékok kítűzője egy „Fertői” (később „Fairfield”) fedőnevű ügynök működésével kapcsolatos.⁹

„Fertői” az eszéki német tannyelvű tanítóképző főiskola tanára volt 1944-ig. A második világháború után Ausztriában telepedett le, és osztrák állampolgárként a Kirchdorfi Járási Előljáróság Idegenrendészeti Osztályának tisztviselője volt. Ez remek lehetőséget jelentett a magyar állambiztonsági szervek számára, így 1961-ben Magyarországon tett látogatása alkalmával be is szervezte a BM II/3-C alosztálya, méghozzá a már ügynökként működő bátyja segítségével. Ekkor megállapodtak az összeköttetés rendjében, a jelszóban és a jeltárgy felmutatásában is. Így is vették fel vele a kapcsolatot egy évvel ezután. Később meghatározták a kapcsolattartási rendszert „M3”

(azaz háború) esetére is – amelyben szintén előírták a jelvény felmutatását –, és megkezdték „Fairfield” háborús helyzetre szóló kiképzését. Az ügynök azonban néhány találkozó után megszakította a kapcsolatot az állambiztonsági szervekkel, így a BM III/I-2-C alosztálya 1963-ban az ügynök egy évi pihentetéséről hozott határozatot.

5.

A „Spartakiada 1954” feliratú apró kitűző a „Rákóczi” fedőnevű ügynökkel való kapcsolatba lépést segítette.¹⁰

ÁBTL 3.2.1. Bt-278.

A gépészmérnök végzettségű „Rákóczi” üzletkötőként az 1950-es évek elejétől futott be karriert: dolgozott Angliában, Indiában, majd a moszkvai, később a pekingi magyar külkereskedelmi kirendeltségen. Tökéletes megbízhatóságára csak szülei – 1951 nyarán, „Rákóczi” moszkvai tartózkodása alatt történt – kitelepítése vetett árnyékot.¹¹ A BM III/I. Csoportfőnökség munkatársai ezt is figyelembe vették akkor, amikor Brazíliába való kiküldetése előtt, 1962-ben elvi alapon titkos munkatársként szervezték be; ekkor megállapították, hogy édesapjával szemben törvénysértés történt, s ezzel meg is nyugtatták „Rákóczit”.

Brazíliába utazása előtt kémelhárító feladatokra képezték ki, és megállapodtak a kapcsolatfelvétel módjában is. Eszerint az operatív tiszt jobb oldali kabátgallérja alá tűzi ki a jelvényt és azt megmutatja a titkos munkatársként az alábbi szavakkal: „»Nézd (vagy nézze) milyen érdekes jelvényt találtam.« »Rákóczi«-nak erre válaszolni nem kell, el lett igazítva, hogy aki ezzel a jeltárggyal és szöveggel jelentkezik, ahhoz legyen feltétlen bizalommal.” A kapcsolattartásra rendelt operatív tiszt természetesen fényképet is kapott az ügynökről.

Rio de Janeiróban fel is vették „Rákóczi”-val a kapcsolatot, és folytatni akarták felkészítését, ekkor már tudományos-műszaki hírszerző munkára, hogy a São Paulóban felállítandó rezidentúrára, magasabb beosztásba helyezték át. Ekkor meghatározták a Központtal való összeköttetés mikéntjét is: úgy döntöttek, hogy csak a jelszó és a jeltárgy segítségével vehető fel a kapcsolat az ügynökkel akkor is, ha akadályoztatása esetén nem az általa ismert, hanem egy másik hírszerző tiszt tud vele találkozni.

Erre azonban nem került sor: „Rákóczit” végül nem használták fel, 1964 novemberében hazarendelték, majd kizárták a hálózatból.

6.

ÁBTL 3.2.4. K-693

A képen látható ereklyetartó a „B/F-8” fedőszámú ügynökkel való kapcsolatfelvételt szolgálta.¹²

A második világháborúban SS-katonaként részt vett férfi csak 1947-ben tért vissza Magyarországra, majd miután megtudta, hogy a rendőrség keresi, 1948-ban elhagyta az országot, és Salzburgba utazott, ahol a „Hotel Europa” menekülttáborba került. Kiváló némettudásának köszönhetően hamarosan a Magyar Caritas barakkjában tolmácsként kezdett dolgozni, valamint a szervezet lapjának, a „Tájékoztató”-nak szerkesztője lett.¹³ 1949. október 24-én, Magyarországra való újbóli visszatérésekor – amelyet ő maga pusztán honvágyával indokolt, más adatok szerint viszont CIC-ügynökként¹⁴, különböző hírszerző feladatokkal érkezett haza – szervezte be a Katonapolitikai Osztály. Feladata természetesen a Salzburgban élő magyar menekültek megfigyelése volt. Beszervezésekor kiképezték bizonyos konspiratív eljárásokra, valamint megállapodtak abban, hogy a magyar állambiztonsági szervek utasításával érkező futár az ügynök által beszervezésekor adott jeltárgy felmutatásával fogja magát igazolni előtte Salzburgban. Így is történt: 1949 decemberében indították útba a V/1018 számú futárt az ügynöknek szóló utasítással, az ereklyetartóval, no meg havi fizetésével. Az ismertetőjelet a salzburgi magyarokról szóló részletes jelentéssel együtt vissza is kellett küldenie. Ez megtörtént, az ügynök további sorsáról csak bizonytalan információink vannak: egyes források szerint hirtelen eltűnése a „Hotel Európá”-ból (amikor visszatért Magyarországra, és beszervezték), majd feltűnő költekezése gyanússá tette a tábor lakói előtt, akik le is akarták buktatni.¹⁵ További adataink egyelőre nincsenek róla.

ÁBTL 3.2.4. K-693

7.

A képeken látható „Nil” és „Donau” cigarettásdobozok (benn pár szál cigarettával), valamint a titkosírás-előhívó pasztillák egy ún. operatív játszmas ügyhöz kapcsolódnak.¹⁶

A BM II/4. Osztálya 1959-ben nyitott személyi dossziét „Módszeres”, illetve „Werner Róbert” fedőnéven. A magyar származású, amerikai állampolgárságú, Ausztriában élő férfit 1958-ban figyeltek föl a magyar állambiztonsági szervek. „Werner” ugyanis először Regensburgba kijáró magyar hajósokat keresett meg azzal, hogy leveleket és kisebb csomagokat – általában nejlonharisnyákat – csempésszenek be Magyarországra, s ezért nagyobb összegeket, a harisnyák értékének többszörösét ajánlotta fel nekik. Később a Westbahnhof környékén tűnt fel, ahol az Orient Expresszen dolgozó hálókocsitakarítókát és kalauzokat keresett meg hasonló ajánlatokkal. E személyek természetesen a magyar állambiztonság alkalmazásában álltak, s annak utasítására el is vállalták a csempészfeladatokat. (Egyébként nemcsak be, hanem ki is vittek az országból: „Werner” majdnem minden alkalommal kért tőlük egy-egy pár csabai kolbászt.)

A csempészet célja az volt, hogy „Werner” számára kiderüljön, az illető személy megbízható-e. Annak bizonyult az a hálókocsikalauz, akit a magyar állambiztonsági szervek „Fekete”, „Werner” pedig „Fritz Schumann” néven szervezett be. (A később az ügygel foglalkozó BM III/I. és III/II. Csoportfőnökség még 1963-ban sem tudta megállapítani, hogy mely amerikai hírszerző csoport tagja az akkor már „Barrel” fedőnéven emlegetett ember, sőt személyazonosságát is csak egy évvel korábban, 1962-ben tudták tisztázni, holott ennek

megállapítása és általában az ügy felderítése céljából a magyar, a szovjet és csehszlovák állambiztonsági szervek is rendszeresen egyeztettek.)

A „Fekete” fedőnevű ügynökkel 1959-től 1962-ig, annak áthelyezéséig rendszeres személyes kapcsolatban állt „Werner”. Feladata az amerikaiak számára magyar és szovjet katonai adatok szerzése lett volna, valamint hírszerző kapcsolatok kiépítése a Szovjetunió felé. „Fekete” valóban adott katonai adatokat megbízójának – az ügyben szovjet tanácsadókkal megtámogatott BM III/II. Csoportfőnökség irányításával –, amelyeket „Dezinformációs javaslat” címmel bocsátottak a rendelkezésére, miközben a „Werner”-rel való találkozásokról részletes jelentéseket írt a magyar állambiztonsági szerveknek.

A személyes találkozók egyikén merült fel, hogy „Werner” helyett valaki más fog kapcsolatba lépni a hálókocsi-kalauzzal. Ezért volt szükség jeltárgy(ak)ra, jelen esetben az angyalföldi Rákosi Mátyás Kultúrotthon (a későbbi József Attila Művelődési Háza) ábrázoló 60 filléres bélyegekre, valamint a cigarettásdobozokra.

A leendő kapcsolattartóval való találkozás leírása szerint az illetőnél lesz a képen szereplő egyik bélyeg. A bélyegeken a felülről számított ötödik fognál lévő kis tintapontoknak pontosan illeszkedniük kellett egymáshoz.

A második biztosítékot az a cigarettásdoboz képezte, melybe „Fekete” írta bele másik fedőnevét, a „Fritz Schumann”-t. „Werner” az ügynökkel való egyik kávéházi találkozás alkalmával a pincértől kért a „Nil” mellé „Donau” cigarettát is, s utóbbiból néhány szálat a „Nil” dobozába tett. S hogy a konspiráció még bonyolultabb legyen, ekkor abban állapodtak meg, hogy mindehhez egy-egy szál „Austria 3” márkájú cigaretta is kerül, mégpedig balról és jobbról is a harmadik helyre, s ezekből kell majd a kettős ügynöknek egyet kivennie.

Az átvétel meg is történt, hamarosan azonban újra „Werner” tartott találkozókat „Feketével”, a „hivatalos kapcsolaton” túl ugyanis magán üzleti viszonyban is álltak egymással, azaz „Fekete” továbbra is foglalkozott csempészáruk (harisnya, fényképezőgép) Magyarországra hozatalával, csabai kolbász és téliszalámi kivitelével.

1962 májusában „Feketét” elhelyezték az Orient Expresszről. Ettől kezdve levélben, titkosírással érintkeztek. Ennek technikai módja az alábbi volt:

Egy jó minőségű levélpapír matt felületét először alaposan át kellett egy másik papírral dörzsölni. Ezután – szigorúan Parker – golyóstollal kellett leírni a közömbös témájú fedőszöveget, majd a vegyi indigót egy hasonló nagyságú papír és a levél közé téve megírni a titkosírással a fedőszövegre keresztbe. „Fekete” a titkosírással a levél előhívására 20 db tablettát kapott, amelyet kevés vízben kellett feloldani, majd

gyufaszálra erősített vattával a levelet a folyadékkal bekenni, s így 10–15 perc elteltével láthatóvá vált az írás. E tablettákból kért be mintának hármat a BM III/II-4-b alosztály, amelyet aztán bevizsgáltattak a III/V. Csoportfőnökség 4. Osztályának munkatársaival, akik megállapították az előhívó pasztillák kémiai összetételét.

A magyar állambiztonsági szerv az említett titkosíráshoz szükséges eszközöket azon a nyilvános sajtótájékoztatón mutatta be, amelyet 1966. szeptember 24-én tartott a leleplezett amerikai kémről, „Werner”-ről, azaz Bánsághy Józsefről és tevékenységéről, s amelyen „Fekete” fedőnevű ügynök maga ismertette beszervezésének körülményeit és „Werner”-rel való kapcsolatát. Bánsághy ekkor már ismeretlen helyre távozott.

8.

ÁBTL 3.2.1. Bt-30.

A spanyol polgárháborús emlékérem (spanyol nyelvű, magyarra fordított felirata: „Egyesülve biztosítjuk ennek a szabadságharcnak a győzelmét”) tulajdonosa egy „Magyar Erzsébet” fedőnevű ügynök volt.¹⁷

ÁBTL 3.2.1. Bt-30.

A kalandos sorsú nő 1925-ben született az erdélyi Farkaslakán. Szüleivel három év múlva vándorolt ki Argentínába, ő már ott nőtt fel. 1948-ig bőrdíszművesként dolgozott Buenos Airesben, és részt vett a *Törekvés* nevű, baloldali, lojális emigráns szervezet életében, az ifjúsági csoport egyik vezetője volt. Emellett statisztaként szerepelt egy-egy színházi előadáson a László Andor vezette Buenos Aires-i Magyar Színházban.

1948-ban magyar férjével tért vissza Magyarországra, akitől azonban hamarosan elvált. Férjén kívül semmi nem kötötte az országhoz, nem éltek Magyarországon rokonai sem, ezért 1951-ben kérelemmel fordult az ÁVH Útlevélosztályához, hogy visszatérhessen Argentínába. A magyar állambiztonsági szervek ekkor kezdték el tanulmányozni, beszervezésének céljaként pedig azt határozták meg, hogy épüljön be a „fasiszta magyar színészek” közé, konkrétan a Szelezky Zita által létrehozott Argentínai Magyar Nemzeti Színház társulatába, rajtuk keresztül pedig építsen ki kapcsolatot olyan emigráns szervezetekkel, ahol a társulat szerepelni szokott (pl. MHBK). A vele foglalkozó tiszt, Eskulits József államvédelmi főhadnagy egyik jelentésében megállapította, hogy azért sem lesz feltűnő, hogy az eddig „haladó szervezetekben” mozgolódó nő Argentínába való visszatérése után szélsőséges politikai nézeteket valló csoportokhoz csatlakozik, mert megbántva érzi magát. Magyarországon nem kapott állást, nem tanulhatott: *„Ügynökünk az elutasítás indokát annak tulajdonította, hogy Amerikából jött, bizalmatlanok vele szemben, nem bírja tökéletesen a magyar nyelvet és feltűnő nyugati divatú (kozmpolita) ruhákat visel.”*

Noha „Magyar Erzsébet” beszervezését – az útlevél ígéretével sakkban tartva – sikeresen végrehajtották, alkalmazására Argentínában nem került sor. A vele tartott találkozók egyikén ugyanis *„jugoszláv vonatkozások”*¹⁸ derültek ki: „Magyar Erzsébet” 1948-ban, a Tájékoztató Iroda Titót elítélő határozata után a Buenos Airesben működő jugoszláv hazatelepítési irodán keresztül, a *Partizánka* nevű jugoszláv hajón utazott Magyarországra férjével.¹⁹ Így rögtön döntés született a kapcsolat megszakításáról, amelyet közöltek is az ügynökkel. „Magyar Erzsébet” emlékéül adta át a képen látható érmét Eskulits Józsefnek, aki később Marosán György személyi titkára lett.

9.

A képen látható kettétört horogkeresztes gyűrűt a Moszkva téri Kalef galeri egyik tagja egy 1938-as egypennig-es pénzerméből készítette, ahogy azt „Csorba Pál” fedőnevű ügynök 1964 májusában jelentette.²⁰

ÁBTL 3.1.5. O-12321

Az 1956-ban a Széna téri harcokban 16 évesen részt vett és ezért 12 év börtönbüntetésre ítélt, majd 1963-ban amnesztiával szabadult „Csorba” értékes információkat adott az állambiztonsági szervek számára a Kalef galeri tagjairól.

Az említett, 1964. május 11-i jelentésében leírta, hogy a csoport néhány tagjával vacsorázni indultak a Bajcsy-Zsilinszky úton lévő *Sirály* vendéglőbe, de egyiküknél nem volt elég pénz, s az ügynök vendégül látva őt cserébe az általa készített gyűrűt kérte el, amit aztán be is szolgáltatott tartótisztjének.

Külön kategóriát képezhetnek azok a tárgyak, amelyek ún. rendkívüli esemény dossziéból (RED) kerültek elő. Az ilyen típusú, fedőnevet kapott operatív dossziét az állambiztonsági szervek megtörtént ellenséges tevékenységre utaló események – tipikusan röpcédulázás, falfirkálás – kapcsán nyitották ismeretlen tettes esetén. Amennyiben a bizalmas nyomozás nem vezetett eredményre, a dossziét általában „O” archív számon irattározták.

Az ilyen dossziéknak tartalmazniuk kellett a helyszínen talált bizonyítékokat (vagy ezek jegyzékét) és a szakértői véleményeket is. Ezért kerültek tárgyak a dossziékba.

10.

A képeken látható töltények, töltényhüvelyek, fiolák (bennük égéstermékkel) egy olyan ügghöz kapcsolódnak, amelynek felderítésére a BM III/III-1-b alosztálya rendkívüli esemény dossziét nyitott 1963-ban.²¹

Ezt az indokolta, hogy az Egyesült Izzó

szerszámszerkesztési részlegének munkatársai 1963. április 5-én reggel arra léptek be irodájukba, hogy az egyik helyiség duplaszárnyú ablakai betörtek, az üvegek között pedig égésnyomok vannak. A kiérkező rendőrök a helyszíni szemle során megállapították, hogy a tettes célja minden valószínűség szerint az iroda

felgyújtása volt, mégpedig éppen a „Felszabadulás Ünnepe”n”, április 4-én. Az állambiztonsági szervek így politikai indítatásúnak is tekintették az ügyet, arról nem beszélve, hogy szakértői becslés szerint ha a „sokcsillagos rakétatöltet” nem áll meg a két ablaküveg között, és az iroda kigyullad, 30 millió kár keletkezhetett volna.

Bár a rendőri szervek részéről már a nyomozás elején az a feltételezés fogalmazódott meg, hogy a töltetet csúzlival lőtték az iroda ablakába, a BM Technikai Osztálya a fenti

képeken látható, a helyszínen talált töltények, égéstermékek vizsgálata alapján azt állapította meg, hogy azok rakétapisztolyból származnak. Így a BM III/III-1-b alosztály két tisztje ellátogatott a fóti Dobó István tüzserész laktanyába, ahol egy kísérlet végrehajtása és ellenőrzése után arra az eredményre jutottak, hogy ugyan nem rakétapisztollyal, de lőtték a lövedéket, különben az nem tudta volna áttörni az ablakot.

ÁBTL 3.1.5. O-12093

ÁBTL 3.1.5. O-12093

Így újra a „csúzlival történő elkövetés gyanúja” került előtérbe. A feltételezést erősítette az is, hogy az Egyesült Izzóval szembeni Lakk- és Festékipari Vállalat – melyről minden kétséget kizáróan megállapították, hogy onnan lőtték ki a lövedéket – udvarán találtak egy csúzlit (ezt szintén a

dossziéhoz csatolták). A kihallgatások során pedig egy munkatársat, aki április 4-én dolgozott, és akiről a vállalaton belül közismert volt, hogy verebekre lövöldöz csúzlival (az esemény előtti napokban még kollégája feleségét is „megcsúzlizta”). A 72 órára őrizetbe vett rakodómunkás azonban következetesen tagadott; a fogdaügynöknek sem mondott mást, így szabadlábra helyezték. A nyomozást azzal zárták le, hogy felszólították mindkét vállalat vezetőjét, fokozottabban ügyeljének a biztonságra.

11.

A Szolnok megyei Rendőrfőkapitányság III/III. Osztálya 1988 márciusában „Piktor” fedőnéven indított bizalmas nyomozást annak felderítésére, hogy ki festett a szolnoki MÁV-pályaudvar aluljárójának falára „vezető személyiségeket sértő” – Kádár Jánost és Grósz Károlyt szidó, helyesírási hibákkal teli – feliratokat neolux spray-vel.²² Másnap, március 15-én hasonló tartalmú feliratokat találtak egy garázs ajtaján, valamint a Széchenyi lakótelep néhány házának falán.

ÁBTL 3.1.5. O-19752

Az ilyen jellegű „politikai izgatások” – a ’80-as években elszaporodó falfirkák, szórólapok, egyebek, amelyek közös jellemzője a rendszerellenesség volt – ügyében indított nyomozások ritkán voltak sikeresek.²³ Ebben az esetben is így történt: a forrányomos parancsnok még több más típusú feliratot talált, de sem az ifjúságvédelmi vonalon foglalkoztatottak jelentései, sem a Széchenyi lakótelepen mozgó körzeti megbízottak nem jártak eredménnyel. Nem segített az sem, hogy a falfirkák útvonalán lakó vagy dolgozó „garázda, csavargó” fiataloktól írásmintát vettek – bár ők sem tudtak helyesen írni. Mindeközben egyre több „graffiti” jelent meg Szolnokon. Noha 1988. október 24-én még meghosszabbították a nyomozást, az állambiztonsági szervek további lépéseiről nincs több információ a dossziében. A bizalmas nyomozást végül 1989. március 20-án zárták le.

12.

ÁBTL 3.1.5. O-17785

Néhány héttel később valaki a szolnoki Léna étterem férfi WC-jének falára horogkeresztet festett, s a falfirkálások ügyében egyébként is adatgyűjtést végző operatív tiszt ekkor találta meg a képen látható, Trianonra emlékeztető kis fémtáblát.

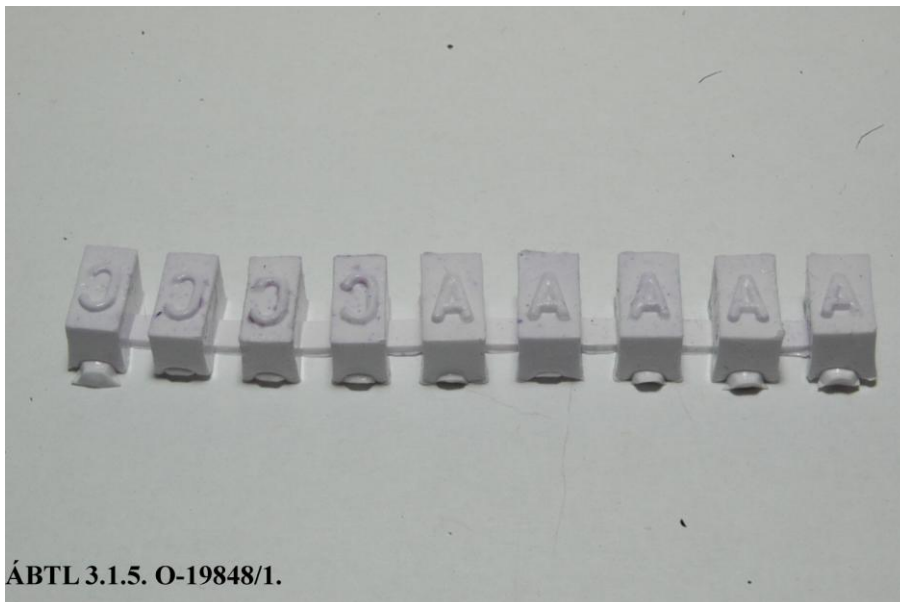
A képen látható festékminták egy, az előzőekben bemutatott nyomozáshoz hasonló történethez kapcsolódnak.²⁴

A Csongrád megyei Rendőrfőkapitányság III/III. Osztálya 1979. június 25-én nyitott rendkívüli esemény dossziét „Festő” címmel, mert egy héttel korábban ismeretlenek Hódmezővásárhelyen különböző helyszíneken (MSZMP-iroda redőnye, telefonfülke, orvosi rendelő, buszmegálló stb.) horogkereszteket („horog körösz”-öt, ahogy a városi rendőrkapitányság törzsőrmestere írta), valamint ellenségesnek minősített feliratokat („Le az áremeléssel!, „Le a kommunizmussal!”) festettek fel.

A bizalmas nyomozás megindítása után két hónappal, 1979 augusztusában újabb falfirkák („Le a komizmussal!” [!]) jelentek meg.

A nyomozás szokásos rendje szerint a helyi rendőrkapitányság beosztottai mintát is vettek a felfestett feliratokból, amit vegyészszakértői vizsgálatra megküldtek a BM III/V-2. Osztálynak, melynek munkatársai megállapították, hogy a két helyről vett minta anyaga megegyezik, zöld neolux spray-ről van szó. Az írásszakértői vizsgálat eredménye is megerősítette, hogy ugyanaz a személy „követte el az izgatást”. Noha a nyílt nyomozás során megtalálták azt a háztartási boltot, ahol a spray-kezt vehették, s a bolt vezetőjével végigjárták az összes hódmezővásárhelyi szórakozóhelyet, nem találták meg a falfirkák készítőit. Nem vezetett eredményre sem a járőrözés, sem az elkövetési helyszínek konspiratív figyelése, sem a helyszínen közelében lakók, tanulók, illetve dolgozók kikérdezése. A nyomozást 1981-ben zárták le.

13.

A képen látható guminyomda egy 1985-ös, budapesti ügyszökhöz kapcsolódik.²⁵

ÁBTL 3.1.5. O-19848/1.

A BRFK 1985. október 31-én azért nyitott rendkívüli esemény dossziét, mert ismeretlen tettes(ek) Budapest belső kerületeiben „ellenzék” aláírású, guminyomdával készített röpcédulákat szórtak. Nem jutottak eredményre, így a nyomozást 1985 novemberében megszüntették. 1986 márciusában újabb hasonló cédulák jelentek meg, leginkább telefonfülkékben. Ellenőrizték a guminyomda-gyártó szervezeteket, a röpcédulák alapján írásszakértői véleményt és pszichológiai vizsgálatot kértek a feltételezett tettes(ek) jellemzésére. Gyakorlatilag szűrőpróbaszerűen ellenőriztek embereket, köztük azokat, akik 1986. március 15-én a Batthyány téren „csoportosultak”. A nyomozás szokásos rendje szerint nyomkövető kutyát is alkalmaztak, s a röpcédulákon található ujjlenyomatokat is rögzítették, s ezek alapján meghallgatások is folytak, eredménytelenül. 1987-re mindössze annyit sikerült megállapítani, hogy az ismeretlen tettesek „telefonálás látszatát keltve” a fülkékben helyezik el a röpcédulákat, s hogy valószínűleg görkorcsoollyal közlekednek. Emiatt a szervek a Petőfi Csarnokban tartott

„görcsolya-diszkót” is meglátogatták, és a különböző aluljárókban, tereken görcsolyázó fiatalokat is fokozottan ellenőrizték. A telefonfülkéknél külső figyelmet alkalmaztak, és számtalanszor le is fényképezték azokat.

A röpcédulázás 1987-től 1989-ig folytatódott Budapesten, de jutott a röplapokból Szegedre is. Változatlanul telefonfülkékbe rakták le őket. A feltételezett tettesek és így az ellenőrzendőik körébe kerülhetett bárki olyan fiatal, aki pl. a röpcédulázások helyszíne közelében lakott. De ennek kapcsán ellenőriztek skinheadeket is. Az állambiztonsági szervek sem a tovább folytatott külső figyelések, sem a különböző szakértői vizsgálatok segítségével nem találták meg a röpcédulázókat, miközben 1988–1989-ben már egyre több, hasonló tartalmú cédula jelent meg Budapest utcáin.

Az alábbiakban az állambiztonsági szervek vizsgálati eljárásai során lefoglalt tárgyak közül mutatok be néhányat.

14.

ÁBTL 3.1.9. V-639

A Tiszaföldváron élő G. Molnár Ernő 1948. október 23-án menyasszonyával a szentesi rendőrségre utazott házasságkötésük hivatalos ügyeit elintézni. A rendőrség munkatársa észrevette, hogy a vőlegény a képen látható apró, horogkeresztes mintájú nyakkendőt viseli, így őt az ÁVH nyomban őrizetbe vette, a nyakkendőt pedig bűnjelként lefoglalták.²⁶

Az ÁVH Szolnoki Osztálya az eljárás során megállapította, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetem jogi karán tanuló fiatalember kulák szülők gyermeke, mindig is jobboldali beállítottságú volt, 1947-ben a Balogh-párt (Független Magyar Demokrata Párt) mellett korteskedett. A falujabéliek tanúvallomásaikban hangsúlyozták, hogy G. Molnár Ernő sosem dolgozott, mindig motoron vagy lóháton lehetett látni. Ő maga azt vallotta, hogy a nyakkendőt egy tiszaföldvári szabótól, Tóth Mihálytól kapta ajándékba két évvel korábban, s figyelmetlenségéből, sietős öltözködése miatt vette fel. Az ÁVH Szolnoki Osztálya 1948. november 4-én rendőrhatalósági felügyelet alá helyezte, mely alól egy év múlva mentesült. A szabó sorsáról nem rendelkezünk információkkal.

15.

ÁBTL 3.1.9. V-9553

A képen látható virágos, levél formájú kitűző a levél közepén „L”-betűvel Márkus István nyugdíjas katonatiszté, egykori leventeparancsnoké volt, aki ellen a szegedi népügyészség népellenes

büntett vádjával 1946-ban indított eljárást.²⁷

Az 1945-ben Szeged város leventeparancsnoki tisztségét is betöltő ezredest azzal vádolták, hogy a leventéket Nyugatra vitte, feleskette Szálasira, kényszerítette őket arra, hogy belépjenek a „Hunyadi” SS páncélos hadosztályba, s hirdette a németek győzelmét. Makacs jobboldaliságának bizonyítékeként értékelték azt, hogy első rendőrségi kihallgatásán, 1946 májusában is viselte a levente-jelvényt, amelyet elvettek tőle és a jegyzőkönyvhöz mellékeltek. Márkust 1946 májusától az év novemberéig internálták, majd időskorára tekintettel – 64 éves volt ekkor – rendőrhatalmas felügyelet alá került. 1949-ben a szegedi népügyészség azzal szüntette meg ügyében a nyomozást, hogy amit tett, felettesei parancsára tette, nem alkalmazott kényszert a leventékkel szemben; a németek győzelmének hirdetése pedig ugyan demokráciaellenes tevékenységnek számított, de közkegyelem alá esett. Ezzel Márkus rendőrhatalmas felügyeletét is megszüntették.

16.

Az Sz. P.
(Szabadság Párt)
feliratú jelvény
tulajdonosát,
Mátravölgyi
(Melicher) Józsefet
és társait
szervezkedés és
hűtlenség vádjával
1950-ben fogták
perbe.²⁸

A gyöngyösi, illetve a település környékén élő gimnazista baráti társaság tagjai, Dlabács Gyula, Zsigmond Edömér, Iványi Oszkár és Novoszád János (akik nevük kezdőbetűit összeolvasva „Dzsin”-nek nevezték magukat), valamint a hozzájuk csapódó fiatalok 1945 után részt vettek a helyi politikai életben. Így kerültek kapcsolatba a náluk pár évvel idősebb Mátravölgyivel, aki a Sulyok-párt helyi szervezetének egyik megalapítója, ifjúsági tagozatának vezetője volt.

A koncepciók pereknek szinte összes elemét felvonultató eljárás során megállapították, hogy Mátravölgyi és a többi, hozzá hasonlóan osztályidegen vagy értelmiségi származású fiatal fasiszta szervezkedésben vett részt; terjesztették a Szabadság Párt eszméit, Sulyok Dezső beszédeit, írásait, tiltakoztak az iskolák államosítása ellen, és kiálltak Mindszenty mellett, valamint általában izgattak a Szovjetunió ellen. Miután a párt 1947 nyarán feloszlott, Mátravölgyi belépett az MKP-ba, ahol pártbizalmi lett, sőt, még a Rendező Gárda tagja is, s így egészen lebukásáig adatokat szolgáltatott volt Sulyok-párti politikusoknak. A vád szerint ezenkívül megkereste az USA nagykövetségét, és a később Magyarországról kiutasított Stephen Andrew Koczak követségi titkárral kapcsolatba kerülve neki a gyöngyösi és a környékbeli településeken élő MKP-tagok és zsidók nevét tartalmazó listákat adott át azért, hogy a titkár támogassa külföldre szökésüket. Sőt, nemcsak neki szánták a listákat, hanem a „Mátrában garázdálkodó benderisták”²⁹ részére is, hogy azok tudják, kiket kell kivégezni.

A nyomozás során tartott házkutatás alkalmával foglalták le Mátraházinál a képen látható jelvényt, tagsági igazolványát és egyéb, a Magyar Szabadság Párttal kapcsolatos újságcikkeket.

A Legfelsőbb Bíróság Mátraházit 12 év börtönbüntetésre ítélte 1950-ben. Az Elnöki Tanács 1956. október 1-jén büntetését kegyelemből 8 évre mérsékelte. A forradalom alatt kiszabadult. Társaira 2 évtől 4 évig terjedő börtönbüntetést szabtak, illetve Recskre internálták őket.

17.

A képeken látható krumplihámozó kést, a konyhakést, valamint a falmintákat Dr. Péter György és társai nyomozati anyagához csatolták.³⁰

ÁBTL 3.1.9. V-155912/6.

ÁBTL 3.1.9. V-155912/6.

ÁBTL 3.1.9. V-155912/6.

ÁBTL 3.1.9. V-155912/6.

Az 1936-ban kommunista meggyőződése miatt 15 évre ítélt s csak a világháború végén kiszabaduló Péter 1948-tól volt a KSH elnöke, a nyomozás megindításakor is ezt a pozíciót töltötte be.³¹ Terheltté nyilvánításakor, 1968. december 4-én fegyelmi eljárás indítása mellett felfüggesztették állásából.

A belügyi szervek a gazdasági reformok bevezetése mellett álló Péter György és az ügy többi szereplője ellen 1967 tavaszától folytattak bizalmas nyomozást, bár több jelentésben arra is hivatkoztak, hogy a román társszervek már 1962-ben figyelmeztették magyar kollégáikat, hogy Bécs és Budapest között nagyarányú csempészség folyik egy magyar diplomata részvételével. A Péter György fontos pozíciójára tekintettel külön belügyminiszteri engedéllyel – amelyhez nyilvánvalóan a pártvezetés hozzájárulása is szükséges volt – indított operatív ellenőrzés során megállapították, hogy ezüstpénzeket és -tárgyakat, illetve más numizmatikai értékeket nagy mennyiségben csempészték ki az országból.

Az operatív feldolgozás során 1968. november 29-én elrejtett értékek után kutatva titkos házkutatást tartottak Péter György szentendrei házában is.³² Ekkor „minden kétséget kizáróan” megállapították, hogy az épület földszinti szobájának mennyezetét megbontották, s ott szakszerű munkával rejtekhelyet alakítottak ki, amit nagy sietséggel ürítettek ki. Ennek bizonyítására 1968. december 4-én – a már nem titkos házkutatás

során – vettek mintákat a megbontott falból, s foglalták le a késeken kívül a bontáshoz használt baltát és kalapácsot, hogy ujjlenyomatokat rögzítsenek. Ez azonban semmilyen eredménnyel nem járt.

Dr. Péter György családtagjai egyöntetűen vallották: a nyaralóról nem sokkal azelőtt derült ki, hogy bizonyos gerendái korhadásnak indultak, s hogy Péter megbízásából megkezdődtek a helyreállítási munkálatok – mérnökök bontották meg a falat a fafödém anyagvizsgálata céljából. Ugyanezt vallották a mérnökök, szakértők és Péter György – a villa körüli munkákban részt vevő – munkatársai is. Péter György az eljárás közben 1969. január 4-én öngyilkosságot követett el.

A per szereplőit devizagazdálkodást sértő bűntett, vámorgazdaság és üzletszerűen folytatott nagy értékű üzérkedés vádjával öt hónaptól egy évig terjedő (felfüggesztett) börtönbüntetésre, valamint 2000-tól 50 000 Ft-ig terjedő pénzbüntetésre ítélték.

18.

ÁBTL 3.1.5. O-11961/3a.

1951 tavaszán Budapest több pontján, Székesfehérváron, Sátoraljaújhelyen, valamint Miskolcon és környékén több ezer példányban röpcédulákat szórtak.³³

A röplapok szövege erősen kommunistaellenes volt: „Esküszünk, hogy a moszkoviták magyarországi bérenceinek,

ezeknek a gazember kommunista hóhéroknak rabszolgái nem leszünk!” – áll többek között az egyik, „Talpra magyar, hív a haza!” című szórólapon. A röpcédulázás, bár kisebb mértékben, 1952 tavaszától 1954-ig folytatódott.

A röplapok „Fehér Partizán Bajtársak”, illetve „Szeretet Párt” aláírással jelentek meg. A „Fehér Gárda”, illetve „Fehér Partizánok” szervezete nem volt ismeretlen az ÁVH előtt, hiszen 1950-ben kezdték el felgöngyölni az alapvetően az Orosháza és Hódmezővásárhely környéki tanyavilágban szerveződő ellenállási mozgalmat, melynek aztán Miskolcon, Sátoraljaújhelyen és környékén és a Dunántúl több pontján is alakultak szervezetei.

A rendszerváltást hirdető illegális mozgalom vezetői fegyverrel is rendelkeztek. A szervezet irányítóinak letartóztatásakor tartott házkutatás során ezenkívül többek között „Fehér Gárda” feliratú tagsági igazolványokat, a képen látható nemzeti színű karszalagokat, illetve a szintén a szervezetet jelképező fehér keresztet találtak.

A „Fehér Gárda” vezetőit, mások mellett az orosházi Blahó Jánost, a hódmezővásárhelyi Kovács Istvánt, a miskolci Fiala Józsefet, halálra ítélték és kivégezték. Hargittai Gyula, a szervezet miskolci tagja a Mosonyi utcai rabkórházban halt bele a kihallgatások során elszenvedett bántalmazásokba. A gárda „egyszerű” tagjait életfogytig, illetve 9–15 évig tartó börtönbüntetésre ítélték.

- ¹ Az ügynökökkel való kapcsolattartás témájában lásd ÁBTL 4.1. A-3005/19. és a BM III/I. Csoportfőnökség Személyügyi és Kiképzési Osztálya tananyagai. Például ÁBTL 4.1. A-3005/14. és ÁBTL 4.1. A-3964.
- ² *Állambiztonsági Értelmező Kéziszótár*. BM Könyvkiadó, 1980. Összeállította: Gergely Attila r. alezredes.
- ³ ÁBTL 3.2.1. Bt-138.
- ⁴ Uo. 2.5.6. 129/3. és uo. 4.1. A-291.
- ⁵ „Sugár” korábban fellépett a Móricz Zsigmond körtéren működött bárban.
- ⁶ ÁBTL 3.2.1. Bt-862/2.
- ⁷ Ennek előkészületeként, az öt kihallgató Fazekas István áv. főhadnagy javaslatára, a jászberényi Járásbírósági Fogházból – ahol a tiszt szerint nagyon kedvezőek voltak a körülmények – áthelyezték egy Veszprém megyei Állambiztonsági Büntető Intézetbe.
- ⁸ ÁBTL 3.2.1. Bt-940/2.
- ⁹ Uo. 3.2.1. Bt-91.
- ¹⁰ Uo. 3.2.1. Bt-278.
- ¹¹ „Rákóczi” szülei érdekében eredményesen járt közben az éppen Moszkvában tartózkodó magyar belkereskedelmi miniszternél, így ők a kitelepítési rendelkezések feloldását megelőzően mentesültek a kitelepítés alól. Lásd uo. 34. Szüleiket azzal az indokkal telepítették ki Miskolcra, hogy apja a vitézi szék tagja és a vkf/2 besúgója volt.
- ¹² ÁBTL 3.2.4. K-693.
- ¹³ Bővebben Erdős, 2011: 46.
- ¹⁴ Counter Intelligence Corps, az USA katonai titkosszolgálati szerve.
- ¹⁵ ÁBTL 3.2.4. K-637.
- ¹⁶ Uo. 3.1.5. O-13274/1–7.
- ¹⁷ Uo. 3.2.1. Bt-30.
- ¹⁸ Farkas Vladimir kézzel írt feljegyzése, uo. 96.
- ¹⁹ Épp a határozat miatt volt szabad hely a hajón, kevesebb jugoszláv állampolgár akart ugyanis a hazájába visszatérni.
- ²⁰ ÁBTL 3.1.5. O-12321. „Csorba Pál” jelentéseit lásd uo. 3.1.2. M-24608 és M-24608/1,2. A témáról bővebben Markó, 2005.
- ²¹ ÁBTL 3.1.5. O-12093.
- ²² Uo. 3.1.5. O-19752.
- ²³ A rendszerellenes feliratokról bővebben Müller, 2011.
- ²⁴ ÁBTL 3.1.5. O-17785; lásd még a 22. lábjegyzetet.
- ²⁵ Uo. 3.1.5. O-19848/1-3.
- ²⁶ Uo. 3.1.9. V-639.
- ²⁷ Uo. 3.1.9. V-9553.
- ²⁸ Uo. 3.1.9. V-6468.
- ²⁹ Fegyveres ukrán nacionalisták, akiknek egy-egy kisebb csoportja valóban megjelent a határszakaszon 1947–48-ban.
- ³⁰ ÁBTL 3.1.9. V-155912/1–8.
- ³¹ Életrajzát lásd a KSH honlapján www.ksh.hu/mult_peter.gyorgy (utolsó letöltés: 2013. április 5.); Buják, 2006.
- ³² Például ÁBTL 3.1.9. V-155912/4. kötet, 18.
- ³³ Uo. 3.1.5. O-11961/1–5. és uo. 3.1.9. V-127612/1–18.

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

2.5.6.	Kitiltással, kitelepítéssel kapcsolatos iratok
	129/3. Verő Rezsőné kitelepítési anyaga
3.1.2.	Munka dossziék

	M-24608	Csorba Pál
	M-24608/1–2.	Csorba Pál
3.1.5.	Operatív dossziék	
	O-11961/1–5.	Borsodiak
	O-12093	„Izzó”
	O-12321	„Matrózok”
	O-13274/1–7.	Werner Róbert „Módszeres”
	O-17785	„Festő”
	O-19752	„Piktor”
	O-19848/1–3.	„Lila”
3.1.9.	Vizsgálati dossziék	
	V-639	G. Molnár Ernő
	V-6468	Mátravölgyi József és társai
	V-9553	Márkus István
	V-127612/1–18.	Fiala József és társai
	V-155912/1–8.	Péter György, dr.
3.2.1.	Bt-dossziék	
	Bt-30	„Magyar Erzsébet”
	Bt-91	„Fertői” („Fairfield”)
	Bt-138	„Sugár”
	Bt-278	„Rákóczi”
	Bt-862/2.	„Kövi Dénes” („Sampson Frank”, „Kékcsíkos”)
	Bt-940/2.	„Leitner Franz” („Ottó”, „Lócsei Béla”)
3.2.4.	Kutató dossziék	
	K-637	„B/B-9”

	K-693	Fischer János
4.1.	Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok	
	A-291	Budapestről Békés megyébe kitelepítettek listája
	A-3005/14.	A hírszerzés ügynökeinek, munkatársainak telepítése hazai bázisról
	A-3005/19.	Összeköttetés az ügynökséggel
	A-3964	Kapcsolatfelvételi találkozó című városi gyakorlat

Hivatkozott irodalom

Buják, 2006

Ügynök minden kilométerkőnél. Öngyilkosságok, leszámolások a Kádár-korban. Buják Attila interjúja Huszár Tiborral. *168 Óra online*, 2006. július 6.

Erdős, 2011

Erdős Kristóf: „Ma érkeztem...” Magyar menekültek Salzburgban, 1945–1953. *Korall*, 46. sz.

Markó, 2005

Markó György: *A Kalef. A Moszkva téri galeri 1964–65.* Budapest, H&T Kiadó.

Müller, 2011

Müller Rolf: *Titkok – képek – nyolcvanas évek.* Budapest, ÁBTL–L’Harmattan.